

Monumentnummer*: 518935

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 10 mei 2002
Kadaster deel/nr 82786/160

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Breda		Breda		Noord-Brabant			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Stadserf	1			4811 XS	Breda		
Stadserf	2			4811 XS	Breda		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Breda	B				8864		

Omschrijving**

Inleiding

De U-vormige uitbreiding in 1925-26 aan het beschermde monument no. 10175/10176 is opgetrokken in Traditionalistische stijl met Expressionistische elementen. Het ontwerp is van architect W.J. Hanrath (Hilversum). De interieurs van de westelijke en zuidelijke vleugel behoren niet tot de bescherming.

Omschrijving

De uitbreiding van het raadhuis bestaat uit drie zelfstandige vleugels op rechthoekige plattegrond, die bestaan uit twee bouwlagen en geheel of gedeeltelijk zijn onderkelderd. Elke vleugel heeft een hoogopgaand samengesteld schilddak belegd met grijze Oudhollandse pannen. De westelijke of middenvleugel is door bouwlichamen onder plat dak met de zijvleugels verbonden. Aan de noordzijde is een tweelaagse verbinding met in het midden de hoofdingang van trouw- en raadszaal. Aan de zuidzijde is een overbouwde poort waaronder de hoofdingang van het politiebureau.

Het opgaande werk van voor- en zijgevels bestaat in hoofdzaak uit rode handgevormde baksteen gemetseld in Vlaams verband afgewisseld door hardsteen voor bordes en treden bij de ingangen, en kunststeen voor dorpels, goten, muurafdekkingen en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanzetstenen. De achtergevels zijn gemetseld in halfsteensverband en hebben tuitgevels met vlechtwerk. De muuropeningen hebben hanenkammen als overspanning, enkele hebben een keperboog. Hierin houten kruis- en/of kloosterkozijnen met stalen ramen en roedenverdeling. Geverniste eikenhouten buitendeuren.

De symmetrische voorgevel van elke vleugel heeft twee koperen muurlantaarns.

De zuidelijke vleugel heeft een vijf traveeën brede risaliet in de voorgevel onder een tuitgevel met daarin de ingangspartij. Op de kop van het schilddak een dakkapel. Aan weerskanten van de risaliet een zijvleugel onder plat dak. De westelijke of middenvleugel heeft een ingangspartij onder een betonnen luifel geflankeerd door een jaartalsteen met erboven een geometrisch bovenlicht met roeden. In het dak een tuitgevel. De noordvleugel heeft ter plaatse van de raads- en trouwzaal, een in de hoogte verspringend dak. De voorgevel bevat een vijf traveeën brede risaliet, bekroond door drie topgevels met een gemetselde tuit. De vensters hieronder hebben een geometrisch bovenlicht. In de achtergevel bevinden zich in de trouwzaal vijf ovaal vensters. In de zijgevel bevindt zich de ingang voor de publieke tribune van de raadszaal.

Deze noordelijke vleugel heeft een rijk interieur uit de bouwtijd. De raadszaal heeft een open eikenhouten kap, bestaande uit vier boogspanten met korbeelhouten. De lambrizing, betimmeringen, deuren en parketvloer zijn zeer ambachtelijk uitgevoerd. Hierin meubilair in eikenhout naar ontwerp van Hanrath, bestaande uit tafels en zesentwintig stoelen, waaronder de vijf voor burgemeester en wethouders voorzien van gebeeldhouwde leeuwjes. De zaal bevat twee koperen hangkronen en zestien wandarmaturen.

De glas-in-lood ramen en een muurschildering zijn van Joep Nicolas (Roermond). Op de ramen gebeurtenissen uit de geschiedenis van de stad. De grote ramen aan de zuidkant brengen in beeld:

1. "Anno MCDIL. Intocht van het miraculeus sacrament van Nieuvaert". Te zien zijn de overbrenging, de intocht bij de haven en op de achtergrond de bouw van de kerktoren, die volgens de overlevering zou zijn opgetrokken van de gaven van de bedevaartgangers. Doordat Jan I van Nassau namelijk dit sacrament binnen Breda bracht, zou de stad een bedevaartplaats van betekenis zijn geworden.
2. "Anno MDCXXIV sloeg Spinola het beleg voor de stad". Om Breda, gesymboliseerd door een oude afbeelding van het stadswapen, ligt het Spaanse krijgsvolk gelegerd.
3. "Tractatus pacis MDCLXVII". Van de pui van het stadhuis wordt de vrede tussen de Republiek en Engeland, alhier gesloten na twee jaar oorlog, afgekondigd. Vreugdevuren zijn ontstoken en wijn spuit uit de fonteinen, die de betrokken mogendheden symboliseren: links rozen (Engeland), een olifant (Denemarken), rechts een lelie (Frankrijk) en de Nederlandse leeuw.

Aan de noordzijde zijn de ramen gevuld met de volgende voorstellingen:

4. "MCCCCIII. Het huwelijk van Engelbrecht II van Nassau en Johanna van Polanen legt de band tussen Nassau en Breda". De beide hoofdfiguren gaan vergezeld van hun wapen. Echter, de bruidegom was niet Engelbrecht II, maar Engelbrecht I.
5. "Philips de Schoone spreekt recht ten stadhuize Ve. Decembris anno Dni. MCDXCVI". De hertog is afgebeeld met de keten van het Gulden Vlies. Behalve zijn wapen, Bourgondië, zijn opgenomen die van twee zijner voornaamste gewesten, Brabant en Holland.
6. "In MDXXXIV door brand en pest ontvolkt wierd deze stad voor 18 jaren van tol en last ontheven". De oorkonde van Karel V wordt voorgelezen temidden der vlammende puinhopen; onderaan ziet men het blussingswerk en het wegdragen der pestlijders.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

7. "In MDXXXX ontving René van Châlon den keyzer Karel V op het kasteel". Links staat de prins, rechts de keizer; onder de paarden op het binnenhof van het kasteel.

8. "MDLXVI vierhonderd edelen komen bijeen onder Lodewijk van Nassau en Philips van Marnix tot opstelling van het smeekschrift aan Margaretha van Parma". Op de voorgrond de beide leiders.

9. "De burgerij onder hun burgemeester Godevaert Montens verdedigt stad en stadhuis tegen de Spanjaarden anno MDLXXXI". Montens en de burgerij stellen zich onder de prinsenvlag teweer in de zogenaamde furie van Haultepenne.

De muurschildering uit 1927 op de westelijke zaalwand, is een zinnebeeld van het Vondeliaanse motto: "De heylige Eendracht is het Sout, dat Huys en Stad in Wesen houdt". De hal, vestibule en trappenhuis voor de trouw- en raadszaal hebben marmeren vloeren en lambrizing. In het trappenhuis glas-in-lood ramen met allegorieën van de zes deugden, die een goed bestuur nastreven. Eveneens zijn deze ramen van Joep Nicolas. Respectievelijk stellen zij voor: magnanimitas, sapientia, prudentia, intrepiditas, justitia, caritas (grootmoedigheid, wijsheid, voorzichtigheid, onverschrokkenheid, rechtvaardigheid en liefde). Links en rechts van de allegorieën zijn door Nicolas de wapens van de gemeenten, die tezamen de oude baronie van Breda vormen op glas geschilderd: links Breda, Dongen, Princenhage, Baarle Nassau, Chaam, Roosendaal, Alphen, Terheyden; rechts Oosterhout, Ginneken en Bavel, Etten Leur, Teteringen, Zundert, Rucphen en Sprundel, Rijsbergen en Gilze en Rijen. In de hal van deze vleugel een gedenksteen met het volgende opschrift: "Als blijk van waardering voor de van grooten burgerzin getuigende schenkingen en burgemeester van Sonsbeeck's beleid, welke dezen bouw en inrichting van dit stadhuisgedeelte door den Bouwmeester J.W. Hanrath mogelijk hebben gemaakt. Deden de leden van de raad op den dag der plechtige ingebruikneming dezen gedenksteen aanbrengen den 28 sten van de zomermaand MCMXXVI".

Waardering

De uitbreiding van het raadhuis is van algemeen belang. Het geheel heeft cultuurhistorische waarden: het is van belang als bijzondere uitdrukking van de bestuurlijke en sociaal-economische ontwikkeling van de stad Breda in de periode tussen de twee wereldoorlogen; het is in opzet en detaillering van belang als uitdrukking van de opvattingen over de rol van het gemeentelijk bestuur. Het complex heeft architectuurhistorische waarden: het is van belang als voorbeeld van de waardige, traditionele vormtaal die voor burgerlijke gebouwen werd gekozen in het interbellum; het is van belang in het oeuvre van architect W.J. Hanrath; het is van belang voor het werk van J. Nicolas. Het heeft ensemblewaarden: het is van belang als onderdeel van de historische stadskern.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Bestuursgebouw en onderd

Functie

Stadhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument